

Prof. Dr. Hakki Keskin

3. Dünya Türk Forumu, 28-30 Mayıs, Edirne

Türk-Ermeni İlişkilerinde Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Türkiye-Ermenistan ilişkileri ne yazık ki iki komşu ülke ilişkilerinin gerektirdiği bir durumda değildir. İki ülke arasındaki diyalog, siyasi ve ekonomik ilişkiler en alt düzeydedir. Bu iki ülkenin ilişkilerini öncelikle bu denli sınırlı kılan 1915 tehcir olayıdır ki bunun üzerinden 2015 de 100 yıl geçmiş olacaktır. Türkiye ve Türkler için büyük önemi olan Azerbaycan topraklarının ve Dağlık Karabağ'ın Ermenistan tarafından işgali, bir milyona yakın Azerbaycanlı Türkün topraklarından kovulması üzerinden de 22 yıl geçmiş bulunuyor. Anılan bu iki temel sorunda gerekli çözüm ve uzlaşma sağlanamadığından, Türkiye-Ermenistan ilişkileri sembolik bazı adımlar dışında donuk kalmaktadır.

Bu iki komşu ülke arasındaki bu donukluğun sorumlusu Türkiye midir, Ermenistan midir? Bu soruya açıklık kazandırmak gerekiyor.

Ermenistan ve Ermenistan lobisi ısrarla 1915 tehcir olaylarını bir soykırım olarak görmekte ve bir asra yakın süredir bunu Dünya Kamuoyuna kabul ettirmeye çalışmaktadır. Çok yönlü propagandayı içeren bu çalışmalarda yanlış, sahte ve çarpıtılmış iddialar ve kanıtlar gösterilmektedir. Bu amaçla sayısız kitap, bir çok film, tiyatro oyunu ve diğer yollar kullanılmaktadır. Birçok ülke siyasileri, sanatçıları, kültür yapımcıları her fırsatta gerçekten de yanlış iddialar ve sahte kanıtlarla etkilenmeye çalışılmaktadır ve hatta etkilenmektedir de. Bu konuda „Ermenilerin Hıristiyanlığı kabul eden ilk halk olduğu“ gibi dini motiflerde kullanılmakta ve gerçekten de etkili olmaktadır.

Türkiye 100 yıla varan sözde „soykırım“ iddiaları ve buna ilişkin çok yönlü çalışmalar karşısında en hafif deyimle pasif kalmıştır. Uzunca bir süre, bu konunun üzerine gidilmeyerek unutulacağı varsayımından hareket etmiştir. Ermeni lobisinin „**Ermeni kimliğini**“ bir arada tutmanın ve on-binlerce diaspora Ermenisi için bir nevi **sürekli çalışma alanı sağlayan ekonomik bir alan oluşturduğu** ancak son yıllarda anlaşılabilmiştir.

Türkiye elindeki bu soykırım iddialarını geçersiz kılacak belge ve bilgileri, bu yanlış yaklaşımı nedeniyle değerlendirememiş, ajitasyon alanı bu nedenle tek taraflı olarak Ermenilerce kullanılmıştır.

Zaman darlığı nedeniyle buna ilişkin yalnız iki konuyu sizlerle paylaşacağım. Bilindiği gibi Birinci Dünya Savaşından Osmanlı Devleti yenik çıkmış, İngilizler ve Fransızlar İstanbul'da işgal gücü olmuşlardır. Uzman konuşmacılarımızın da belirttikleri gibi, İngiltere, Fransa ve Rusya tarafından 1880'lerden itibaren sürekli kışkırtılan ve kendi devletlerini kurmak için isyan hareketlerini başlatan Ermeniler, çarlık Rus ve Fransız ordusu saflarında da yer alarak, işgal edilen doğu ve güneydoğu Anadolu'da Türk ve Müslümanlara karşı büyük katliamlar yapmışlardır.

Bu gerçeğin altı bizzat Ermenistan'ın ilk Başbakanı **Ovanes Kaçaznuni** tarafından da çizilmektedir: **“Barışı sabote etmek için Türklerle savaştık. Öldük ve öldürdük... Sevr Antlaşması ve ‘büyük Ermenistan’ hayali gözlerimizi kör etti. Kandırıldık ve Rusya’ya bağlandık...”**, Ovanes Kaçaznuni, Taşnak Partisi'nin Yapacağı Bir Şey Yok, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 2005, s. 9.

Osmanlı hükümeti, ordudaki etkin Alman generallerin de önerileri doğrultusunda, 27 Mayıs 1915 tarihinde „Tehcir kanununu“ çıkartır. İngiltere, Fransa ve Rusya, Tehcir Kanunu çıkmadan önce, 24 Mayıs 1915 tarihinde ortak bir kararla, „Ermenilere katliam“ yapıldığını iddia ederek. „Osmanlı Devleti`ni ve bu suçların faili ajanlarını sorumlu tutacaklarını açıkça belirtirler.“ (Uluç Gürkan, Ermeni Sorununu anlamak, İstanbul, 2011, S.78).

Osmanlı Devletinde tüm gücü ellerinde bulunduran İngiltere ve Fransa 3 Ocak 1919 tarihinden 10 Ağustos 1921 tarihine değin, o dönemde **“savaş esirlerine kötü muamele ve Ermeni Katliamı”** denen olayların araştırılması, suçluların yargılanması için işgal kuvvetleri seferber olurlar. Bu konuda İngiltere Savunma Bakanlığı, İngiltere Dışişleri Bakanlığı, İngiliz Yüksek Komiserliği, İngiliz Büyük elçiliği, İngiliz Kraliyet Başsavcılığı, hatta İngiltere Parlamentosu, iki buçuk yıl boyunca yoğun bir çaba içerisine girerler. Tutsak konumundaki Osmanlı hükümeti, işgal kuvvetleriyle işbirliği halindedir. Osmanlı Arşivleri işgal kuvvetlerinin elindedir.

Hatta Osmanlı Hükümeti, ülkenin çeşitli kentlerinde „Divani Harb-i Örfi“ mahkemeler kurarak, suç işlemiş olanları yargılama kararı alır. 8 üyeden oluşan mahkemenin 4 üyesi azınlıklar arasından seçilir. Buna ek olarak yargılamaya uluslararası güvenilirlik ve tarafsızlık kazandırmak için, Dünya savaşında tarafsız ülkeler olan Danimarka, İsveç, İsviçre, Hollanda ve İspanya hükümetlerine başvurularak, Ermenilere karşı işlendiği iddia edilen suçları soruşturmak için ikişer yargıç görevlendirmelerini ister (Gürkan 2011, S. 99). İngiltere bu girişimi engeller.

Esirlere kötü muamele, Türkiye`deki ve Kafkaslardaki Ermeniler`e kırım yaptıkları iddiasıyla tutuklanan daha çok İttihat ve Terakki komitesi yetkilisi 147 kişi yargılanmak üzere Mayıs 1919 da Malta adasına götürülürler. Bu kişiler daha önce Türk mahkemelerinde yargılanmış olsalar bile, İngiliz askeri mahkemesi tarafından yargılanacaklardır.

Burası son derece önemli değerli arkadaşlar. **İngiliz Kraliyet Başsavcılığı** tarafından yürütülen ve yargılamanın ilk safhası olan soruşturma sonunda, **İngiliz Kraliyet Başsavcılığı “toplu öldürme” gerekçesiyle “bir hukuk mahkemesinde dava açmaya yeterli kanıt olmadığına”** Temmuz 1921 tarihinde karar vermiştir. (Gürkan 2011, S. 118). **“Eldeki belge ve bilgilerin suçlamalar için hukuk mahkemesinde kanıt değeri taşımayacağını, dolayısıyla kimsenin bir hukuk mahkemesi önünde cezalandırılmasının mümkün olmayacağı”** İngiltere Başsavcılığından İngiltere Dışişleri Müsteşarlığına bildirilir (Gürkan 2011, S. 128).

Özellikle İngiltere'nin tüm yetkili birimlerinin büyük çaba harcayarak ve hatta ABD'den de belge getirterek, tüm Osmanlı Arşivlerini de ellerinde bulundurarak yürüttükleri soruşturma ve yargılama, **“yeterli kanıt”** olmadığı gerçeğiyle sonuçlanmıştır. Malta'ya götürülen tüm tutuklular 31 Ekim 1921 de Türkiye'ye geri getirilirler.

Malta kovuşturma ve yargılaması Türkiye'nin 1915 tehcir olaylarının, bir soykırım olmadığı son derece önemli bir kanıttır. Türkiye'nin Malta davasını neden gereğince kullanmadığını anlamak olası değildir. Konuyu ayrıntılarıyla araştıran Uluç Gürkan, İngiliz Kraliyet Başsavcılığının vardığı sonucu, kanıt olmadığı için **“takipsizlik kararı”** olarak değerlendirmektedir. Aynı görüşte olduğumu vurgulamak isterim.

Türkiye için uluslararası arenada ve Dünya kamuoyunda, Ermenilere karşı “soykırım” yapılmadığını belgeleyen İngiliz Kraliyet Başsavcılığının vermiş olduğu takipsizlik kararından daha önemli bir belge olamaz. **Türkiye kararlılıkla, önemle ve ısrarla Malta soruşturma ve yargılamasını Dünya Kamuoyuna taşımalıdır.** Bu konu uzmanlar dışındaki kamuoyu tarafından bilinmemektedir.

Kısaca değineceğim ikinci konu ise, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) 17.12.1013 tarihli Perinçek kararıdır. AİHM bu kararıyla, Doğu Perinçek'in **“Ermeni Soykırımı emperyalist bir yalandır”** görüşü nedeniyle kendisini mahkûm eden İsviçre Bidayet Mahkemesi sonrasında İsviçre Devleti aleyhine AİHM dava açmıştır. Mahkeme bu kararında çok önemli bir gerçeğin altını çizerek, **“Tarihsel araştırmalar, doğaları gereği tartışmaya açıktır ve nihai sonuçlara veya nesnel ve mutlak hakikat iddialarına imkan vermezler”** demektedir.

9 Aralık 1948 de hazırlanan ve 12 Ocak 1951 de yürürlüğe giren Uluslararası **“Soykırım Suçlarını Önleme ve Cezalandırma Sözleşmesi'ne”** göre, soykırımı işlemekle suçlanan kişileri yargılama yetkisi **“suçun işlendiği ülke devletinin yetkili mahkemesi veya tarafların kabul etmesi halinde bir uluslararası ceza mahkemesidir.”**

Ayrıca sözleşme GERİYE DOĞRU işletilemeyeceğinden, uluslararası hukukta ve bütün devletlerin hukukunda 1948 öncesi **“soykırım”** diye bir suç yoktur. Bu nedenle AİHM bu kararında **“Ermeni soykırımı”** ifadelerinin yorumdan çıkartılmasını istemektedir (Haluk Dural, AİHM Doğu Perinçek – İsviçre Devlet Davası Kararı, 17.12.2013 tarih ve ECHR 370).

AİHM kararına itiraz edileceği, hatta bu itirazın Fransa tarafından destekleneceğini medyadan öğreniyoruz.

Türkiye için son derece önemli olan Doğu Perinçek davasını Türkiye yakından bütün hukuksal olanaklarıyla izlemelidir.

Ermenilerin Soykırım iddialarına karşı Türkiye son derece doğru ve uzlaşmayı içeren bir öneri getirmektedir. Türkiye bu konunun Ermeni, Türk ve hatta uluslararası tarihçilerden oluşacak bir “uzman tarihçiler” ekibi tarafından, Dünya'nın neresinde varsa arşivler, belgeler ve bilgiler incelenerek araştırılmasını istemektedir. Bu öneri

Ermenistan Cumhurbaşkanına iletilmiştir. Ermenistan ne yazık ki bu öneriyi kabul etmeye yanaşmamaktadır. Ermenistan'ın bu yaklaşımı, kendi "soykırım" iddialarına güvenmediklerinin de kanımca önemli bir kanıtıdır.

Türkiye-Ermenistan ilişkilerini en alt düzeyde tutan diğer bir konu da şudur; 22 yıl önce ağır Sovyet silahları kullanılarak Ermenistan tarafından işgal edilen Dağlık Karabağ ve onun çevresindeki 5 reyondur. Böylece Ermenistan kardeş Azerbaycan topraklarının beşte birini işgal altında tutmaktadır. İşgal edilen yerlerden bir milyona yakın Azeri Türkü kaçkın duruma sokulmuştur. Ayrıca bu savaş esnasında Hocali kasabası yerle bir edilerek çoğu kadın ve yaşlı olan 613 insan katledilmişlerdir.

Türkiye, Azerbaycan topraklarının gasp edilmesi nedeniyle Türkiye-Ermenistan sınırını çok haklı olarak kapalı tutmaktadır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi, bu soruna çözüm bulmakla görevli „Minsk-Gurubu“ ve örneğin benimde katkılarımla Almanya Parlamentosunun, „Azerbaycan topraklarından çekilme“ kararına, Ermenistan uymamaktadır.

Kafkaslarda barışı isteyen her ülkenin ve herkesin, Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan topraklarını koşulsuz olarak terk etmesi için çaba göstermesi gerekmektedir. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, topraklarının yüzde 20 sinin komşu ülke Ermenistan tarafından gasp edilmesini asla kabul etmeyeceklerini tekrarlar vurgulamaktadır. Bu bölgede yeniden savaş ortamına dönülmemesi için, bu gerçeğin bilinmesinde büyük yarar vardır. Türkiye başta olmak üzere, diğer Türki Cumhuriyetlerin de bu alanda aktif olarak Azerbaycan'ın yanında yer almaları gerektiği inancındayım.

Her türlü dayanaktan uzak sözde soykırım iddiaları devam ettiği ve Kardeş Azerbaycan topraklarının işgali koşulsuz olarak son bulmadığı sürece, Türkiye ile Ermenistan ve bu bağlamda da Ermenistan-Azerbaycan ilişkilerinin normalleşmesi tabii ki mümkün olamayacaktır.

Türkiye-Ermenistan ilişkilerinde özetlediğim sorunlar bellidir. Çözüm önerileri de ortadadır.

Bu alanda 30 yılı aşkın bir süredir Almanya ve Avrupa'da yaptığım doğrudan gözlemlere dayanarak belirtmek isterim ki, özellikle Ermeni lobisi ve büyük ölçüde onun etki alanındaki Ermenistan izlemekte oldukları politikaları bundan sonra da sürdürmeye kararlı gözüküyorlar. Bu durumda Türkiye ve diaspora Türklerinin yapması gerekenleri kısaca şöyle özetlemek isterim.

1. Soykırım iddiaları Türkiye'nin daha uzunca bir süre gündeminde olacaktır. Buna uygun politikalar, stratejiler ve çalışmalar yapılıp yapılamazdır.
2. Üniversitelerde yapılacak doktora çalışmalarıyla Türkiye, Almanya, Fransa, İngiltere, ABD ve Rusya arşivleri araştırılarak bilimsel çalışmalarla soykırım iddialarının asılsızlığı kanıtlanmalıdır. Bu alanda örneğin sevgili Prof. Musa Qasimli ve Mehmet Perinçek Sovyet ve Rus arşivlerini tarayarak örnek çalışmalar ortaya koymuşlardır.

3. Özellikle Batı Avrupa ülkelerinde ve ABD`de bu alanda çalışan ve çalışmaya gönüllü sivil toplum örgütlerine Türkiye gerekli desteği sağlamalıdır. Bu kuruluşlar, sözde soykırım iddiaları ve Azerbaycan topraklarının işgali konularında çok yönlü çalışmalar yapmalıdırlar. Ermeni diaspora lobisi tarafından yapılan gerçek dışı açıklamalar ve yayınlara anında yanıt verilmelidir.
4. Türkiye ve Azerbaycan bu iki konuda özellikle diğer Türki Devletlerinin ve bu ülke sivil toplum kuruluşlarının desteğini almaya önem vermelidir.
5. Parlamentolarında sözde Ermeni soykırımını kabul eden ülkelere, Türkiye Üniversitelerinde yapılacak bilimsel çalışmalarla yanıt verilmelidir. Başta ABD, Fransa, Belçika, Hollanda, Almanya gibi ülkelerin işgal ettikleri ülkelerde, kolonilerinde yaptıkları katliamlar ve kırımlar bilimsel çalışmalarla ortaya konmalıdır. Bu konularda gerektiğinde paneller, TV yayınları yapılarak bu ülkelere anlayacakları dilden yanıtlar verilmelidir. 50 yıla yakın bir süredir Almanyada yaşayan, 30 yıl üniversitede siyasal bilgiler dersi vermiş ve 8 yıl milletvekilliği yapmış biri olarak gördüm ki, bu alanda yapılacak tartışmalarda aynı göz hizası ve aynı yöntemler kullanılarak tartışmak gerekir. Etkili olmanın yolu budur.